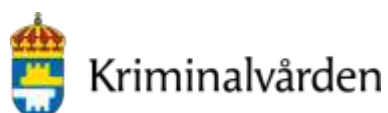

Myndighetsgemensam redovisning

av en fortsatt och utbyggd försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål under 2020

Polismyndigheten, myndighetsgemensam rapport

Utgivare: Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, 106 75 Stockholm.

Omslagsfoto:
Upplaga: Intrapolis

Innehåll

Innehåll	3
1 Uppdraget.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Målsättning	6
1.3 Försöksverksamhetens omfattning	6
1.4 Myndighetsgemensam organisation för den utökade försöksverksamheten	7
2 Genomförandet.....	8
2.1 Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket	8
2.1.1 Utbyggnaden i Stockholm.....	8
2.1.2 Utbyggnaden i övriga landet	10
2.1.3 Försöksverksamheten för unga lagöverträdare	12
2.2 Rättsmedicinalverket.....	14
2.3 Kriminalvården	15
3 Uppnådda resultat och effekter	16
3.1 Kvalitativa effekter	16
3.2 Kvantitativa resultat	16
4 Bilaga 1- Myndighetsgemensam införandeorganisation	20
5 Bilaga 2 - Polismyndighetens projektorganisation.....	21
6 Bilaga 3 – Myndighetsgemensam uppföljning	22

1 Uppdraget

1.1 Bakgrund

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården och Domstolsverket har sedan den 1 januari 2018 på uppdrag av regeringen, bedrivit en försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för vuxna lagöverträdare. Försöksverksamheten grundar sig i de förslag som redovisades i delbetänkandet ”En snabbare lagföreling – Försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål” (Ds 2017:36). Försöksverksamheten inleddes i en del av polisområde Stockholm nord den 1 januari 2018 och byggdes den 1 januari 2019 ut geografiskt till hela polisområde Stockholm nord.

Den 7 november 2019 gav regeringen myndigheterna i uppdrag¹ att fortsätta med försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål för vuxna lagöverträdare även efter slutdatum den 31 december 2019. Samtidigt fick myndigheterna i uppdrag² att bygga ut verksamheten i polisregion Stockholm från januari 2020, i enlighet med den gemensamma plan³ som myndigheterna redovisat till regeringen den 1 oktober 2019.

Den 12 mars 2020 beslutade regeringen om ett tillägg⁴ till uppdraget om en fortsatt och utbyggd försöksverksamhet för vuxna lagöverträdare i polisregion Stockholm. Tillägget innebar att försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare även skulle byggas ut till delar av landets övriga polisregioner. Även tillägget var i enlighet med en gemensam och lokalt förankrad plan som myndigheterna redovisat till regeringen den 29 januari 2020⁵. Försöksverksamheten i denna del inleddes den 1 januari 2021. Försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare i polisregion Stockholm samt i delar av landets övriga polisregioner ska pågå till och med den 31 december 2022.

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården och Domstolsverket bedriver även på uppdrag⁶ av regeringen en försöksverksamhet med ett snabbförfarande för lagöverträdare under 18 år i polisområde Stockholm nord. Försöksverksamheten grundar sig i de förslag som redovisades i slutredovisningen ”Snabbare lagföreling” (Ds 2018:9).

¹ Tillägg till tidigare beslutat uppdrag om fortsatt och utbyggd försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål (Ju2019/03624/DOM).

² Uppdrag att förbereda en geografisk utbyggnad av försöksverksamheten, (Ju2019/01670/DOM).

³ Gemensam och lokalt förankrad plan för utbyggnad av försöksverksamheten i polisregion Stockholm från januari 2020 (Ju2019/03223/DOM).

⁴ Tillägg till uppdrag om fortsatt och utbyggd försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål, (Ju2020/01053/DOM).

⁵ Gemensam och lokalt förankrad plan för utbyggnad av försöksverksamheten i övriga polisregioner utanför polisregion Stockholm (Ju2020/00352/DOM).

⁶ Särskild försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare under 18 år genomförel till och med den 31 december 2020 (Ju2019/00513/DOM).

Den 25 juni 2020 gav regeringen⁷ Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården och Domstolsverket i uppdrag att fortsätta bedriva försöksverksamheten för lagöverträdare under 18 år i polisområde Stockholm nord efter den 31 december 2020. Den fortsatta försöksverksamheten ska pågå till och med den 31 december 2022.

Myndigheterna ska dokumentera arbetet i försöksverksamheten och löpande hålla Regeringskansliet (Justitiedepartementet) informerat. Myndigheterna ska gemensamt redovisa hur arbetet i försöksverksamheten har bedrivits och vilka resultat som har uppnåtts. Redovisning ska ske senast den 1 mars 2021 och den 1 mars 2022.⁸

Denna rapport utgör den första av de två gemensamma redovisningarna av Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Domstolsverket och Kriminalvården avseende den fortsatta och geografiskt utbyggda försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare samt den fortsatta försöksverksamheten för lagöverträdare under 18 år.

1.2 Målsättning

Målsättningen för försöksverksamheten med snabbförfarandet för vuxna lagöverträdare är att brott ska kunna utredas och lagföras inom cirka två till sex veckor från polisens ingripande. Målsättningen för försöksverksamheten med ett snabbförfarande för lagöverträdare under 18 år är att brott som utreds inom ramen för en polisledd förundersökning ska kunna lagföras inom tio veckor från polisens ingripande.

1.3 Försöksverksamhetens omfattning

Under 2020 utökades försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare till att omfatta hela polisregion Stockholm, samtliga allmänna åklagarkammare i Stockholm, samt Attunda tingsrätt, Gotlands tingsrätt, Nacka tingsrätt, Norrtälje tingsrätt, Solna tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Södertälje tingsrätt och Södertörns tingsrätt.

Den 1 januari 2021 kommer försöksverksamheten utökas ytterligare till att omfatta följande (delar av) polisområden: Piteå Älvdal och Luleå/Boden, Hudiksvall, Norrköping, Karlstad, Storgöteborg, Växjö med tillhörande åklagarkammare samt Gävle tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Hudiksvalls tingsrätt, Luleå tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Värmlands tingsrätt och Växjö tingsrätt.

Försöksverksamheten för lagöverträdare under 18 år omfattar Polisområde nord i Stockholm, Västerorts och Norrorts åklagarkammare i Stockholm samt Attunda tingsrätt, Norrtälje tingsrätt och Solna tingsrätt.

Rättsmedicinalverket (RMV) hanterar rättskemiska analyser där ärenden inom försöksverksamheten prioriteras. Samtliga analyser genomförs i Linköping. Kriminalvården verkar över

⁷ Uppdrag om fortsatt försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år till och med den 31 december 2022 Ju2020/01330/DOM (delvis), Ju2020/02474/DOM.

⁸ Uppdrag om fortsatt försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år (Ju2018/02403/DOM (delvis) Ju2020/01330/DOM (delvis) Ju2020/02474/DOM).

hela landet och genomför personutredningar i de fall där alternativ till fängelsestraff kan utdömas, t.ex. skyddstillsyn eller samhällstjänst. Personutredning ska genomföras där den misstänkte är bosatt oavsett var brottet är begånget.

1.4 **Myndighetsgemensam organisation för den utökade försöksverksamheten**

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården och Domstolsverket har bildat en myndighetsgemensam införandegrupp (nedan MGIG) som sammanträder cirka en gång per månad. I enlighet med regeringsuppdragen leder Polismyndigheten den myndighetsgemensamma införandegruppen och är sammankallande.

MGIG har till uppgift att hantera, initiera och följa upp frågor om t.ex. utbildning, arbetssätt och rutiner. Till MGIG har myndighetsgemensamma arbetsgrupper kopplats. Dessa arbetsgrupper är Genomförande, Kommunikation, IT-behov och Uppföljning, vars uppgifter är att hantera frågeställningar som uppkommer under genomförandet såsom exempelvis gemensamma behov av rutiner och arbetssätt för informationsutbyte och återkoppling, uppföljning, IT-stöd, utbildningar, kommunikationsinsatser och rättsutveckling (bilaga 1).

Vidare har det inom varje polisregion bildats myndighetsgemensamma införandegrupper som verkar på det lokala planet. Det kan variera lokalt mellan regionerna vilka myndigheter som deltar, men i vart fall ska representanter från berörd tingsrätt ingå. De lokala myndighetsgemensamma införandegrupperna har regelbundna återkopplingsmöten.

2 Genomförandet

2.1 Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket

2.1.1 Utbyggnaden i Stockholm

Den 7 november 2019 gav regeringen Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården och Domstolsverket i uppdrag att fortsätta med försöksverksamheten med snabbförfarande i brottmål för vuxna lagöverträdare efter den 31 december 2019⁹. Uppdraget innebar även att bygga ut verksamheten i polisregion Stockholm från januari 2020, i enlighet med en gemensam och lokalt förankrad plan¹⁰ som myndigheterna redovisat till regeringen den 1 oktober 2019.

Polismyndigheten

Sedan slutet av 2018 har det pågått en öppen dialog inom den befintliga försöksverksamhetens styrgrupp kring hur en utbyggnad och eventuell förlängning av försöksverksamheten skulle kunna se ut och hur det skulle påverka de involverade myndigheterna.

Mot bakgrund av de resultat och den positiva bild som regeringen, Brottsförebyggande rådet och de involverade myndigheterna hade av försöksverksamheten så fattade regionpolischefen i polisregion Stockholm i januari 2019 beslut om att inleda ett förberedande arbete inför en eventuell utbyggnad av försöksverksamheten - för att få tid för lokal förankring, utbildning, rekrytering m.m. Projektledaren för försöksverksamheten i polisområde Stockholm nord fick uppdraget att säkerställa att kunskapsöverföring skedde till övriga polisområden och enheter i regionen och har under det förberedande arbetet såväl som under själva genomförandet haft en stödjande och samordnande roll.

Polisområdescheferna för polisområde Stockholm city, Stockholm syd och Gotland utsåg *införandeansvariga* i respektive polisområde. Samtliga införandeansvariga fick uppdraget att skapa en lokal införandeorganisation där representationen var myndighetsvis genom utförare i införandegrupper och även på myndighetsnivå i styrgruppen. Införandegrupperna kom efter införandet och operativ start att utgöra återkopplingsgrupp för att säkerställa att återkopplingskedjan fungerade från brott till lagföring.

Den beskrivna strukturen med fördelning av arbetsuppgifter och representation i olika grupper speglade i stort upplägget i försöksverksamhet polisområde Stockholm Nord.

Respektive polisområde har inför och under införandet bedrivit sitt arbete utifrån en lokalt anpassad tidslinje. Tidslinjen har visualiserat *förberedelsearbetet* och har varit till stor hjälp inför planering av myndighetsgemensamma möten såväl för utbildning som för information mellan eller inom de berörda myndigheterna. Förberedelserna i övriga polisområden i regionen redovisades löpande i samband med styrgruppsmötena i den då pågående försöks-

⁹ Tillägg till uppdrag om fortsatt och utbyggd försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål, (Ju2020/01053/DOM).

¹⁰ Gemensam och lokalt förankrad plan för utbyggnad av försöksverksamheten i polisregion Stockholm från januari 2020 (Ju2019/03223/DOM).

verksamhet i polisområde Stockholm där Rättsmedicinalverket, Kriminalvården, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten med flera diskuterade och tog del av planering och förberedelsearbete vilket sedermera i närmare operativ start övergick i lokalt styrsystem inom respektive polisområde.

Brottsförebyggande rådet (Brå) presenterade i mars 2019 en delredovisning¹¹ av försöksverksamheten. Brå identifierade också områden där rutinerna behöver stärkas, alternativt utredas ytterligare, inför ett fortsatt införande och en eventuell vidare utvidgning av försöksverksamheten. Detta gäller bland annat bemanning av utredningsjouren, samordning, information till misstänkta personer och it-stöd. Bemanning och organisering av utredningsjouren har varit en utmaning under införandet.

Kompetensförsörjningen av jourförundersökningsledare inom polisregionen kommer även fortsättningsvis kräva ett aktivt arbete också under kommande år för att säkra tillgång och återväxt.

Utbyggnaden i polisregion Stockholm är att anse som genomförd. Samtliga polisområden har tagit sig an och tillämpar metoden och lagstiftningsverktygen med goda resultat sett utifrån målsättning med en kortare tid från brott till dom.

Det finns lokala skillnader mellan de olika lokalpolisområden som deltar, vilket respektive införandeorganisationer i polisområdena vittnar om. Dessa variationer har respektive polisområden omhändertagit och då oftast i form av olika kompetensutvecklingsinsatser där man ibland även arbetat gränsöverskridande mellan respektive införandeorganisation.

De positiva effekterna på kvaliteten i förundersökningarna med färre återremitterande ärenden från åklagare till polis och samverkan mellan berörda myndigheter kvarstår, även om de till antal kan variera över tid. I hela polisregion Stockholm är engagemanget och delaktigheten stort.

Åklagarmyndigheten

Samtliga kammare inom Åklagarområde Stockholm ingår i försöksverksamheten från och med januari 2020.

Arbetet har präglats av myndighetssamverkan, delaktighet och lokal förankring. Kontinuerliga utbildningsinsatser, där myndigheterna medverkat, har utförts. Bland annat har åklagare deltagit när förundersökningsledare och yttre polispersonal utbildats i relevanta regelverk.

Rutiner för åklagarkamrarnas hantering av ärendena inom snabbförfarandet har återkommande diskuterats i områdets ledningsgrupp. Den största andelen av åklagarområdets ärenden inom försöksverksamheten hanteras på Mängdbrottsenheten på Västerorts åklagarkammare. Där finns en särskild organisation och särskilda rutiner för att på ett snabbt sätt omhänderta de inkomna ärendena. Även övriga kammare i Stockholm har särskilda rutiner för att säkerställa en snabb hantering av de ärenden som hanteras där.

¹¹Brås delredovisning Utvärdering av försöksverksamheten Snabbare lagföring 2019

Domstolsverket

Försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål avseende vuxna lagöverträdare har inneburit förändrade arbetssätt vid tingsrätterna, bland annat genom att den nya delgivningsformen tillgänglighetsdelgivning används i mål inom försöksverksamheten.

Domstolsverkets uppdrag är att vid behov stödja domstolarnas arbete med att ta fram rutiner och riktlinjer för handläggningen av brottmål i snabbförfarandet samt bidra till att snabbförfarandet utformas på ett sätt som i förlängningen innebär att det kan implementeras i andra delar av landet och domstolar av olika storlekar.

I och med den geografiska utbyggnaden av försöksverksamheten i polisregion Stockholm omfattades under 2020 åtta tingsrätter, Attunda tingsrätt, Gotlands tingsrätt, Nacka tingsrätt, Norrtälje tingsrätt, Solna tingsrätt Stockholms tingsrätt, Södertörns tingsrätt och Södertälje tingsrätt, i försöksverksamheten.

Inför utbyggnaden i polisregion Stockholm anordnade Domstolsverket ett introduktionsmöte för samtliga berörda tingsrätter samt ett antal utbildningstillfällen för domstolshandläggare vid dessa. Under 2020 har Domstolsverket erbjudit löpande behovsanpassat stöd till tingsrätterna, bland annat genom att bjuda in dem till ett par gemensamma avstämningsmöten. Stödet har bland annat avsett vägledning i utformandet av arbetssätt och rutiner för att hantera målen i försöksverksamheten, vilket byggt på tidigare erfarenheter från försöksverksamheten.

Domstolsverket har löpande informerat samtliga domstolschefer om försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål samt inom Sveriges domstolar kommunicerat nyheter om arbetet i pågående försöksverksamhet.

2.1.2 Utbyggnaden i övriga landet

Den 12 mars 2020 beslutade regeringen om ett tillägg till uppdraget¹² om en fortsatt och utbyggd försöksverksamhet för vuxna lagöverträdare. Tillägget innebär att försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare även skulle byggas ut till delar av landets övriga polisregioner i enlighet med en gemensam och lokalt förankrad plan som myndigheterna redovisat till regeringen den 29 januari 2020.

Polismyndigheten

Under 2020 har Polismyndigheten bildat en nationell införandegrupp med nationell och regional införandeledning från varje polisregion. Denna grupp har genomfört införandeplanering, utbildning och omhändertagit frågeställningar kring metod och rutin som uppkommit under arbetets gång. (Bilaga 2)

Det har genomförts två-dagarsutbildningar i de sex berörda polisområdena för den utökade försöksverksamheten. Oaktat pandemin har samtliga utbildningstillfällen genomförts på plats under Corona-säkrade förhållanden. Vid samtliga utbildningstillfällen har lokala åklagare och tingsrätter, Polismyndigheten, Rättsmedicinalverket och Kriminalvården

¹² Tillägg till uppdrag om fortsatt och utbyggd försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål (Ju2020/01053/DOM).

deltagit. En informationsfilm om tillgänglighetsdelgivning¹³ är producerad i syfte att dels ge den misstänkte tillgång så god information som möjligt, dels att de involverade myndigheter kan använda denna i utbildningssyfte. Filmen är tillgänglig på Polisens externa websida www.polisen.se.

Interna kommunikationsinsatser både nationellt, regionalt och lokalt har genomförts. Vidare har flera lokala radio- och tv-stationer samt lokaltidningar publicerat inslag om arbetet med Snabbare lagföring. Kommunikationsarbetet nationellt och regionalt inom Polismyndigheten samordnas i ett nätverk med ansvariga på kommunikationsavdelningen. Arbetet sker i nära samverkan med införandeansvarig.

Ett omfattande översättningsarbete har genomförts där samtliga blanketter inom snabbare lagföring översatts till 25 språk. Inom försöksverksamheten meddelar polismannen den misstänkte en preliminär tid för huvudförhandling i tingsrätt. Detta möjliggörs genom att tingsrätten i förväg meddelar Polismyndigheten vilka datum tingsrätten avser hålla huvudförhandlingar för mål inom snabbförfarandet. Tingsrätten meddelar också hur många personer som kan meddelas samma preliminära datum för huvudförhandling. Polismyndigheten har utvecklat ett internt it-stöd för att hantera de preliminära huvudförhandlingstiderna. Inom it-området pågår också utveckling av ett nytt internt uppföljningssystem som ska ersätta ett manuellt, och mycket tidskrävande arbete. Vidare har arbete pågått med att digitalisera den så kallade checklisten, som följer ett ärende genom hela kedjan., Det bör få effekt genom bättre kvalitet och minskad administration.

Nya föreskrifter och allmänna råd (PMFS 2020:15) om information i försöksverksamheten med snabbare handläggning av brott, FAP 619-1, är framtagna i samråd med övriga involverade myndigheter och Advokatsamfundet.

Åklagarmyndigheten

Utbyggnaden av försöksverksamheten innebär att följande åklagarkammare tillkommer i försöksverksamheten. Åklagarkamrarna i Luleå, Gävle, Karlstad, Göteborg, Norrköping och Växjö. Utöver detta omfattas nu även båda Åklagarmyndighetens trafikenheter (vid åklagarkamrarna i Östersund och Karlskrona).

Inom Åklagarmyndigheten ansvarar områdeschefen för Åklagarområde Stockholm för uppdraget att, tillsammans med övriga myndigheter, genomföra och utvidga försöksverksamheten.

Erfarenheterna från försöksverksamheten i Stockholm har omhändertagits i den nationella utbyggnaden genom att information om snabbförfarandet har spridits till aktuella åklagarkammare i landet och gemensamma övergripande rutinbeskrivningar och underlag för utbildning tagits fram.

En introduktionspromemoria (*Översiktlig introduktion till försöksverksamheten med snabbförfarande i brottmål*) togs fram inför det utvidgade införandet. Av promemorian framgår bland annat den rättsliga regleringen och försöksverksamhetens påverkan på åklagararbetet.

¹³ Lag (2018:160) om försök med tillgänglighetsdelgivning i brottmål. Den tilltalade får delges stämning och andra handlingar i ett brottmål genom att handlingarna hålls tillgängliga vid tingsrätten.

Utbyggnaden av försöksverksamheten kräver för Åklagarmyndighetens del, utöver vad som i övrigt gäller för verksamheten, vissa kompletterande gemensamma rutiner för de involverade kamrarna. Till stöd för detta arbete har ansvarig områdeschef beslutat om nationella rutiner för åklagarkamrarnas hantering av ärenden m.m. inom ramen för den utvidgade försöksverksamheten. Rutinerna gäller från den 1 januari 2021. Rutinerna omfattar bland annat frågor om samordning av ärenden och utfärdande av strafföreläggande med fullmakt.

Ett nätverk med kontaktåklagare på åklagarkamrarna har skapats. Möten med ansvarig områdeschef, kammarschefer, kontaktåklagare och övriga kontaktpersoner har ägt rum under året. På varje kammare som deltar i försöksverksamheten ingår en kammarschef eller vice kammarschef i den lokala styrgruppen. Kontaktåklagarna ansvarar för övrig samverkan (t.ex. i lokala arbetsgrupper och referensgrupper) och återkopplingsmöten med polis och domstol.

Domstolsverket

Som ovan nämnts (se avsnitt 2.1.1) har försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål avseende vuxna lagöverträdare inneburit förändrade arbetssätt vid tingsrätterna. Domstolsverkets uppdrag är att vid behov stödja domstolarnas arbete med att ta fram rutiner och riktlinjer för handläggningen av brottmål i snabbförfarandet samt bidra till att snabbförfarandet utformas på ett sätt som i förlängningen innebär att det kan implementeras i andra delar av landet och domstolar av olika storlekar.

I och med den geografiska utbyggnaden av försöksverksamheten i landets alla polisregioner omfattas sedan januari 2021 ytterligare sju tingsrätter, Gävle tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Hudiksvalls tingsrätt, Luleå tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Värmlands tingsrätt och Växjö tingsrätt, i försöksverksamheten.

Under hösten 2020 genomförde Domstolsverket enskilda introduktionsmöten med representanter från tingsrätterna, bland annat för att förmedla erfarenheter från de tingsrätter som sedan tidigare deltog i försöksverksamheten och för att ha en dialog med tingsrätten om organisation och arbetssätt för att hantera mål inom försöksverksamheten. Vidare har Domstolsverket tagit fram stödmaterial till tingsrätterna inför den geografiska utbyggnaden 2021. Stödmaterialiet består i huvudsak av en vägledning och en e-utbildning, vilka tingsrätterna kan använda när de utformar och inför sina rutiner för hantering av målen inom försöksverksamheten. Stödmaterialiet tar sikte på utformningen av arbetssätt och rutiner för att hantera målen i försöksverksamheten och bygger på tidigare erfarenheter från tingsrätterna. Domstolsverket har också erbjudit löpande behovsanpassat stöd till tingsrätterna, bland annat genom att bjuda in dem till gemensamma avstämningsmöten.

Domstolsverket har löpande informerat samtliga domstolschefer om försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål samt inom Sveriges Domstolar kommunicerat nyheter om arbetet i pågående försöksverksamhet.

2.1.3 Försöksverksamheten för unga lagöverträdare ¹⁴

Den 25 juni 2020 gav Regeringen Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården och Domstolsverket i uppdrag att fortsätta bedriva försöksverksam-

¹⁴Uppdrag om fortsatt försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år till och med den 31 december 2022 (Ju2020/01330/DOM (delvis), Ju2020/02474/DOM.)

heten för lagöverträdare under 18 år i polisområde Stockholm nord efter den 31 december 2020.

Polismyndigheten

Inom polisområde Stockholm nord, har myndigheten under försöksverksamheten samverkat med företrädare för socialtjänsterna i berörda kommuner i syfte att verkställa de förslag som anges i *Snabbare lagföring* (Ds 2018:9), och få till stånd en snabbare lagföring för unga lagöverträdare. Denna samverkan har inneburit:

- Lagföring av den unge misstänkte inom 10 veckor från brott.
- Förändrat arbetssätt inom polisen som innebär enhetlighet avseende relevanta och direkta utredningsåtgärder, förundersökningsledarstöd och direkt återkoppling.
- Ökad samverkan mellan polis och socialtjänst i inledningsskedet av brottsutredningen och samordning av nästa steg.
- Tidigt förhör efter ingripandet
- Samverkansavtal mellan Polismyndigheten och socialnämnd/stadsdelsnämnd

Som ett led i arbetet har polisområdeschefen tecknat överenskommelser med socialnämnden eller stadsdelsnämnden i berörda kommuner och stadsdelar som främst syftat till att möjliggöra att ett första förhör kan hållas med den unge misstänkte senast inom en vecka från ingripandet. Av praktiska skäl har parterna bedömt att det varit förenat med svårigheter att i samtliga ärenden ha en så kort frist som de sju dagar som förslås i Ds 2018:9¹⁵. Målsättningen är att möjliggöra att ett första förhör kan hållas med den unge senast inom nio dagar från ingripandet.

Behov av motsvarande samverkan mellan Polismyndigheten och socialnämnden eller stadsdelsnämnden i berörda kommuner och stadsdelar bedöms finnas även under den fortsatta försöksverksamheten. Inför beslutet om en fortsättning av försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år så genomfördes lokala avstämningar med kommuner och stadsdelar. Samtliga var positiva till en fortsatt försöksverksamhet. Ett arbete pågår med en förlängning av de samverkansavtal som upprättades under den initiala försöksperioden.

Den fortsatta försöksverksamheten bedrivs med samma organisation och metod som tidigare. Det innebär en gemensam hantering av ungdomsärenden inom försöksverksamheten med berörda aktörer men där tonvikten läggs på en lokal samverkan mellan lokalpolisområde och berörd kommun/stadsdel. Anledningen till upplägget med lokal samverkan och återkoppling är att antalet aktörer möjliggör ett gemensamt forum för hela polisområdet för lärande och avvikelshantering som finns i försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare.

Brottsförebyggande rådet presenterade i april 2020 en delutvärdering¹⁶ av ungdomsspåret som pekar på behovet av utbildningsinsatser för poliser avseende ungdomsärenden. I och

¹⁵ Ds 2018:9 Snabbare lagföring, förslag s. 153

¹⁶ Brås rapport 2020:3 Snabbare lagföring Utvärdering av en försöksverksamhet i norra Stockholm s76 ff.

med uppdrag om en fortsatt försöksverksamhet planeras kompetensutvecklingsinsatser med berörda lokalpolisområden som en ”nystart” av ungdomsspåret. Detta i syfte att öka förmågan och tryggheten bland våra yttre poliser i att arbeta med ungdomsärenden i det initiala skedet i ett ärende men även för att öka förståelsen ytterligare kring vad som händer i nästa skede hos åklagare och socialtjänst.

Åklagarmyndigheten

Västerorts och Norrorts åklagarkammare i Stockholm har deltagit i utbyggnaden av försöksverksamhet för unga lagöverträdare. För att nå upp till det lagstadgade skyndsamhetskrav som gäller för ärenden med unga lagöverträdare hanteras dessa inom gängse fördelning av s.k. fristärenden på kamrarna. Ärendena fördelas, likt övriga ärenden med unga lagöverträdare, till åklagare som hanterar ärenden med skyndsamhetskrav.

När det gäller samverkansfrågor har kontaktåklagare från kamrarna medverkat i möten både när ungdomsspåret hanterats tillsammans med vuxenspåret och då ungdomsspåret hanterats separat.

Domstolsverket

Försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år omfattar Attunda tingsrätt, Solna tingsrätt och Norrtälje tingsrätt. Försöksverksamheten för unga lagöverträdare har inte medfört några förändrade arbetsätt hos tingsrätterna. Huvudsakligen beror detta på att delgivningsformen tillgänglighetsdelgivning inte kan användas i försöksverksamheten för unga lagöverträdare samt att ungdomsmål även utanför försöksverksamheten hanteras enligt gällande skyndsamhetskrav.

Domstolsverket finns tillgängligt för att ge stöd åt de tingsrätter som omfattas av försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare. Något behov av stöd har emellertid i nuläget varken efterfrågats av aktuella tingsrätter eller kunnat identifieras.

2.2 Rättsmedicinalverket

Rättsmedicinalverkets deltagande i försöksverksamheten innebär att myndigheten prioriterar vissa ärenden för att få en kortare handläggningstid. I praktiken handlar det om att påskynda processen avseende rättskemiska undersökningar i ärenden som rör ringa narkotikabrott och rattfylleri.

Genom fortsatt arbete med effektiviseringar har Rättsmedicinalverket kunnat bibehålla korta handläggningstider i förtursärenden trots ökade volymer. En översyn av analysprocessen har genomförts och implementering av ett nytt laboratedatasystem som ger bättre it-stöd till verksamheten pågår. Rättsmedicinalverket har även investerat i ny utrustning, vilket möjliggjort driftsäkring av analysmetoder. Dessa åtgärder har också vidtagits i syfte att förebygga möjliga undanträngningseffekter. Fler ärenden som ska hanteras med förtur riskerar nämligen att leda till längre handläggningstider för övriga ärenden, till exempel ärenden från Kriminalvården.

Inför utbyggnaden av försöksverksamheten har Rättsmedicinalverket också varit involverad i utbildningen i övriga polisregioner utanför polisregion Stockholm.

2.3 Kriminalvården

Sedan januari 2020 har hela Kriminalvårdens region Stockholm och en mindre del av Kriminalvårdens region Öst (frivården Visby) ingått i försöksverksamheten. I samband med att försöket utvidgades till hela polisregion Stockholm kom i viss mån Kriminalvården i hela landet att beröras av försöket. Detta eftersom misstänkta som begått brott inom polisregion Stockholm utreds vid det frivårdskontor där den misstänkte är bosatt.

Inför utbyggnaden av försöksverksamheten utanför polisregion Stockholm har Kriminalvården tagit fram en struktur för nationell samordning. Vidare har en inventering av implementeringsbehov på lokal nivå när personutredningar hanterats.

Flera möten mellan nationell och lokal nivå har genomförts och ett stödmaterial har tagits fram som bland annat innehåller en checklista för hantering av personutredningar inom ramen för pågående försöksverksamhet. Kommunikation har gått ut nationellt för att säkerställa att även frivårdskontor som inte ingår i försöksverksamheten, men kan komma att beröras av enstaka personutredningar inom ramen för snabbförfarande i brottmål, har kännedom om det särskilda förfarandet.

I Kriminalvårdens systemstöd har det införts en möjlighet att genom en kryssruta markera att ärendet ingår i snabbförfarande vid brottmål. Kriminalvården har även tagit fram en guide för hur personutredningar som ingår i försöket ska registreras i systemstödet för att skapa förutsättningar för bästa möjliga uppföljning.

När det gäller uppdraget om fortsatt försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år så har under år 2020 varken åklagare eller domstol inhämtat någon personutredning från Kriminalvården i något av de ärenden som omfattats av försöksverksamheten. Ett behov av lättillgänglig information om olika delar av processen, för Kriminalvårdens del personutredningar, har identifierats och arbete pågår med att ta fram en film om detta. Filmen kommer bland annat behandla fördelarna med att medverka vid en personutredning. Denna information bör kunna delas av polis till misstänkt på plats för att öka chansen att den misstänkta medverkar vid personutredning.

3 Uppnådda resultat och effekter

3.1 Kvalitativa effekter

Generellt kan sägas att försöksverksamheten har bidragit till en utökad och förbättrad samverkan myndigheterna emellan.

Polismyndigheten

Under försöksverksamheten kan både interna och externa positiva effekter konstateras.

Inom Polismyndigheten har t.ex. samverkan mellan polispatruller och Jourverksamheten stärkts, och varje roll i rättskedjan har blivit tydligare. Jourförundersökningsledaren har en pedagogiskt viktig roll att dels höja kompetensen hos polispatrullerna, dels att tidigt säkra kvaliteten i de ärenden som skickas vidare i rättskedjan. Att få återkoppling på ärenden och att teamarbetet med jouren stärkts gör att poliser i den yttre verksamheten säger att jobbet blivit mycket roligare och att de känner sig mer delaktiga.

Kriminalvården

Kriminalvården har saknat systemstöd för att följa personutredningar som genomförs inom ramen för snabbförfarande i brottmål, vilket har försvårat så väl kvantitativ som kvalitativ uppföljning. En genomförd ändring i systemstödet möjliggör sedan början av december 2020 att personutredningar i snabbspåret kan följas upp separat, vilket även innebär att jämförelser kan göras med övriga personutredningar avseende bland annat utredningstid och kvalitativa mått. Endast ett par avgränsade områden kräver manuell uppföljning.

Indikatorer har, utöver den myndighetsgemensamma uppföljningen, valts utifrån att följa Kriminalvårdens förutsättningar att utföra kvalitativa personutredningar, samt ett urval av kvalitetsmått. Delar av Kriminalvårdens uppföljning kan också komma att bli intressant för andra myndigheter, så som om begäran inkommer från åklagare eller tingsrätt. Den nationella uppföljningen möjliggör också för Kriminalvården att följa de personutredningar som genomförs inom ramen för snabbförfarande i brottmål vid frivårdskontor som inte omfattas av försöksverksamheten. Detta uppstår då den misstänkta är bosatt på annan ort än där det misstänkta brottet har begåtts.

3.2 Kvantitativa resultat

En myndighetsgemensam uppföljningsmodell är framtagen (bilaga 3). Denna syftar till att myndigheterna ska ha en gemensam bild av ärendeflödet. Redovisning sker till den statliga utredningen och internt inom myndigheterna.

Utöver den myndighetsgemensamma uppföljningen har varje myndighet tagit fram fler nyckeltal som redovisas internt i respektive myndighet.

Polismyndigheten

Polismyndigheten följer samtliga ärenden månatligen i försöksverksamheten per polisområde och region. Under 2020 hanterade Polismyndigheten 13 490 inkomna ärenden varav 11 140 redovisades till åklagare. Utredningsandelen, d v s andelen redovisade ärenden till Åklagarmyndigheten av bearbetade ärenden var 88,5 procent. Genomströmningstid för ärenden redovisade till Åklagarmyndigheten var under 2020 16 dagar

Utöver detta följs även antalet ärenden som kommer tillbaka från Åklagarmyndigheten på grund av brister i underlaget.

Åklagarmyndigheten

De ärenden som handläggs vid Åklagarmyndigheten inom ramen för försöksverksamheten märks med en särskild uppföljningskod. Åklagarmyndigheten följer därvid antal inkomna brottsmisstankar från polisen, antal lagföringsbeslut, antal personer med lagföringsbeslut och medelgenomströmningstid. Under år 2020 inkom 13 378 brottsmisstankar. Medelgenomströmningstiden var 2,3 dagar.

Utöver detta följs även antal utfärdade strafförelägganden upp. De flesta strafförelägganden som utfärdas hanteras inom ramen för det särskilda fullmaktsförfarande som tillämpas i försöksverksamheten.

Domstolsverket

Domstolsverket följer genom statistikuttag löpande hur försöksverksamheten fungerar. Antalet inkomna mål, där åtal väckts, som hanterats av tingsrätterna inom försöksverksamheten, uppgick 2020 till nästan 8 500. De avgjorda målen uppgick till knappt 8 100. Antalet avgjorda mål inom försöksverksamheten 2020 motsvarade nära 12 procent av samtliga brottmål som avgjorts genom dom vid landets alla tingsrätter. Den vanligaste brottsmisstanken i målen inom försöksverksamheten är ringa narkotikabrott. Den brottsmisstanken återfanns i nära 3 600 av de avgjorda målen. I 91 procent av de avgjorda målen inom försöksverksamheten har tingsrätterna använt delgivningensformen tillgänglighetsdelgivning. Tingsrätterna höll huvudförhandling i 43 procent av det totala antalet avgjorda mål. Handläggningstiden (median) för de mål, som inom försöksverksamheten, har avgjorts vid tingsrätterna är, från datum för brott till datum för dom, 5,9 veckor. Handläggningstiden (median) för samtliga mål i försöksverksamheten vid tingsrätterna är, från datum för inkommen stämningsansökan till datum för dom, 3,3 veckor.

Rättsmedicinalverket

De ärenden som inkommit till Rättsmedicinalverket inom ramen för försöksverksamheten har en särskild märkning på analysbegäran om rättskemisk undersökning. Under 2020 hanterade Rättsmedicinalverket 4 289 inkomna ärenden. Den genomsnittliga genomströmningstiden var 5,5 dagar (median 5 dagar).

Kriminalvården

För att Kriminalvården på kortare tid ska kunna genomföra personutredningar med bibehållen kvalitet är det av vikt att Kriminalvården får tillräckligt lång utredningstid. I Brås utvärdering av försöksverksamheten¹⁷ identifierades att Kriminalvården fått betydligt kortare tid på sig vid genomförandet av personutredningar kopplade till försöksverksamheten med snabbförfarande jämfört med övriga personutredningar. De korta tidsramarna innebär ofta att anpassningen till snabbare lagföring medförde att den misstänkte enbart fick en chans att komma till utredningsmöte och hade mycket begränsade möjligheter att påverka när utred-

¹⁷ Brå 2020:3 Snabbare lagföring |Utvärdering av en försöksverksamhet i norra Stockholm

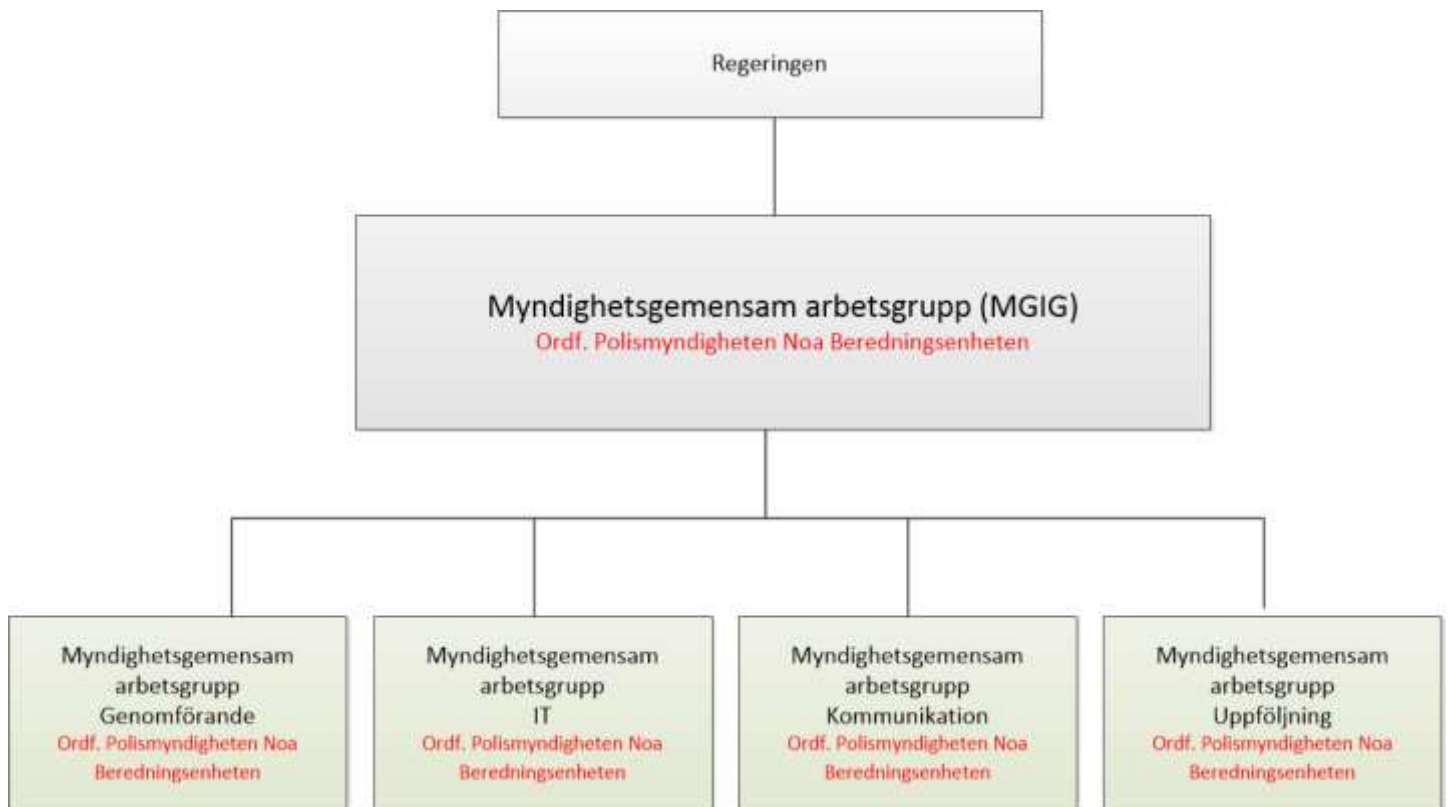
ningsmötet skulle ske. Hade klienten förhinder eller uteblev från detta möte så resulterade det i att Kriminalvården lämnade in ett så kallat myndighetsyttrande som enbart baseras på registeruppgifter om klienten. Någon bedömning i påföljdsfrågan lämnas inte vid myndighetsyttrandet.

I dialog med övriga myndigheter i försöksverksamheten har rutinen med en tidig begäran om personutredning från åklagaren kommit att betonas under året. I de ärenden där personutredning begärs in har även en rutin om att boka in tid för huvudförhandling lite längre fram kommit att tillämpas så att Kriminalvården på så vis har kunnat ges den tid för utredning som behövs. Enligt uppgift från de kontor som primärt berörs av försöksverksamheten ges Kriminalvården numera i ökad omfattning den utredningstid som behövs för att kunna avlämna fullständiga personutredningar i tid.

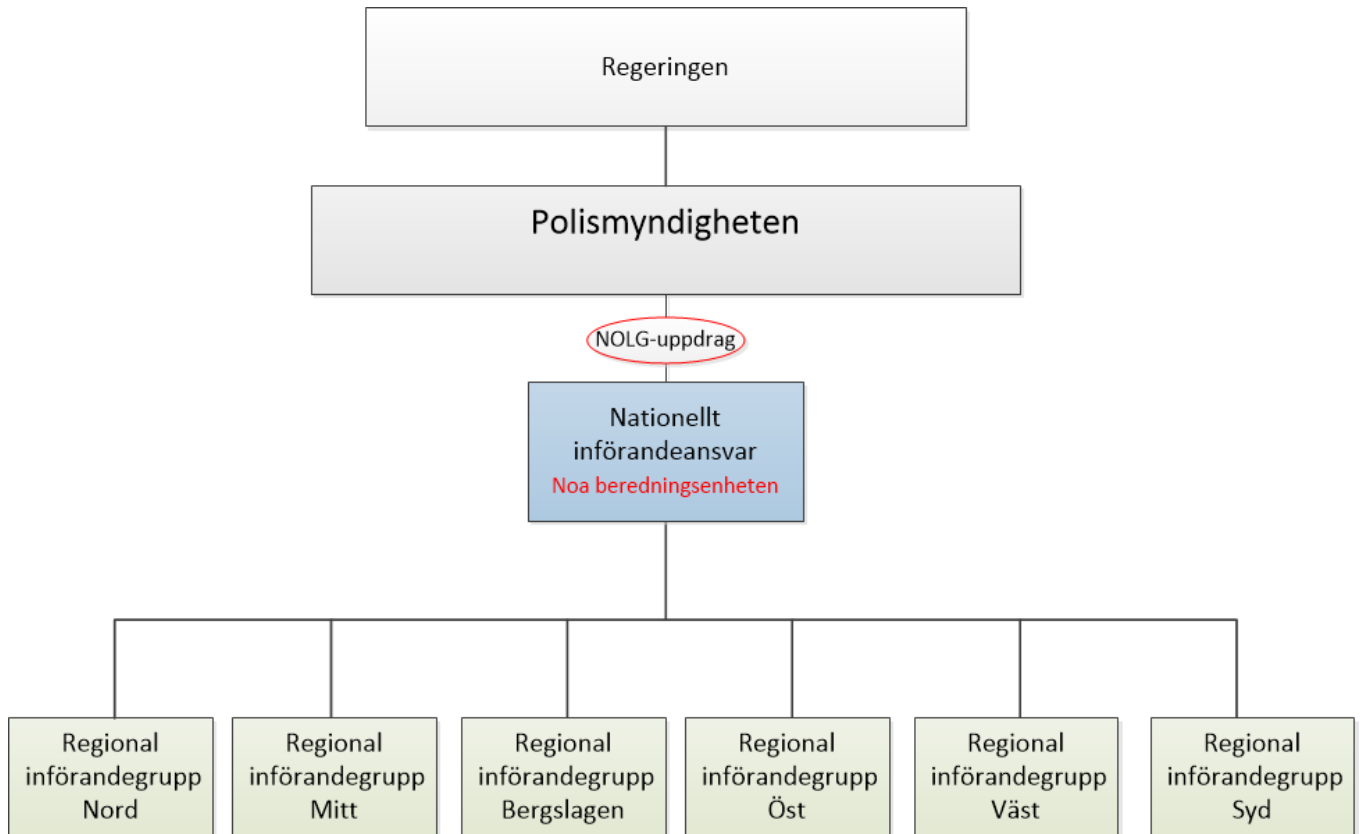
I det stödmaterial som Kriminalvården tagit fram betonas vikten av lokalt samarbete. Vidare anges att Kriminalvården ska föra en dialog med Åklagarmyndigheten när det uppkommer hinder att i tillräcklig omfattning utreda den misstänktes behov av insatser inom tidsramen för utredningen.

Under 2020 har 437 personutredningar genomförts inom ramen för snabbförfarande i brottmål. Detta utgör ca 6 procent av det totala antalet personutredningar som utförts vid aktuella frivårdskontor. Att antalet har ökat jämfört med 2019, även bortsett från utökningen av försöksverksamheten, framgår när ett av de medverkande frivårdskontoren jämför de 50 begärda personutredningarna som inkom i snabbspåret 2019 med de drygt 200 som inkommit 2020.

4 Bilaga 1- Myndighetsgemensam införandeorganisation

5 Bilaga 2 - Polismyndighetens projektorganisation

6 Bilaga 3 – Myndighetsgemensam uppföljning

Myndighetsgemensam uppföljning - Snabbare lagföring, januari-december 2020			
Polismyndigheten		Åklagarmyndigheten	
Uppföljningsmät: ärenden		Uppföljningsmät: brottsmisstankar, personer	
Indikatorer	2020 Jan-dec	Indikatorer	2020 Jan-dec
Inkomna ärenden (antal)	13 490	Inkomna brottsmisstankar (antal)	13 378
Ärenden redovisade till åklagare (antal)	11 140	Lagföringsbeslut (antal)	11 704
Utredningsandel ⁽¹⁾	88,5%	Personer med lagföringsbeslut (antal)	9 822
Medelgenomsättningsstid för ärenden redovisade till åklagare (dagar)	16	Medelgenomsättningsstid (dagar)	2,3
(1) Utredningsandel = Andel ärenden redovisade till åklagare av bearbetade ärenden			
Rättsmedialverket		Domstolar	
Uppföljningsmät: ärenden		Uppföljningsmät: mål	
Indikatorer	2020 Jan-dec	Indikatorer	2020 Jan-dec
Inkomna ärenden (antal)	4 289	Avgjorda mål (antal)	8 065
Medelgenomsättningsstid, prov till första svar (dagar)	5,0	Medelgenomsättningsstid, brott till dom (veckor)	5,9
Medelgenomsättningsstid, prov till första svar (dagar)	5,5	Medelgenomsättningsstid, stämning till dom (veckor)	3,3
		Andel med tillgänglighetsdelgivning ⁽²⁾	91%
		(2) Tillgänglighetsdelgivning = Den tilltalade anses delgiven när tingsrätten håller stämning och övriga handlingar i brottmålet tillgängliga vid tingsrätten vid en i förväg bestämd tidpunkt. En förutsättning är att den misstänkte har fått information om det vid ingripandet.	
Kriminalvården			
Uppföljningsmät: ärenden			
Indikatorer	2020 Jan-dec		
Inkomna ärenden (antal personutredningar)	437		
Medelutredningsstid, från begäran inkommer till angivet slutdatum (arbetsdagar)*	-		
Andel personutredningar i vilka den misstänkte har medverkat*	-		

* Statistik tillgänglig fr. o. m. 2021.

